

[Den fg. finansminister.]

at sømandsskatten er en endelig eller såkaldt definitiv lønskat. Denne tilpasning vil først kunne foretages, når der er taget stilling til den almindelige skatteudskrivning for året 1970.

Den skatteskala, der findes i det nu fremsatte sømandsskattelovforslag, er — som det nærmere fremgår af bemærkningerne til forslaget — udarbejdet på grundlag af en udskrivning på 100 pct. af statskattens grundbeløb i udskrivningslovforslaget for 1970. Ved et i dag fremsendt ændringsforslag til dette lovforslag foreslås udskrivningsprocenten for indkomståret 1970 fastsat til 95. Det bliver derfor nødvendigt senere at fremsætte ændringsforslag vedrørende sømandsskatteskalaen.

Når sømandsskatteforslaget fremsættes, før det endnu er muligt at fremsætte forslag til den endelige udskrivningsskala, skyldes det, at de ny beskatningsregler skal træde i kraft fra 1. januar 1970.

Da udarbejdelsen og udsendelsen af de nødvendige skattetabeller er ret tidkrævende, forudsætter dette, at udskrivningsreglerne for sømandsskatten vedtages inden sommerferien.

Idet jeg i øvrigt henviser til de bemærkninger, der er knyttet til lovforslaget, skal jeg anbefale forslaget til tingets hurtige og og velvillige behandling

Formanden: Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 14. maj, kl. 10 med følgende dagsorden:

1) *Redegørelse af økonomiministeren.*

2) *Frømsættelse af lovforslag.*

Mødet hævet kl. 14.34.

104. møde.

Onsdag den 14. maj kl. 10.

Første næstformand (Kaj Andresen): I skrivelse af dags dato meddeler økonomiministeren, at han i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 3, i dag ønsker at give folketinget en redegørelse for den økonomiske situation.

I skrivelse af dags dato meddeler finansministeren, at han ønsker mundtlig af fremsætte:

Forslag til lov om tillægsafgift af benzin, forslag til lov om forhøjelse af vægtafgiften af motorkøretøjer m. v.;

forslag til lov om ændring af lov om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v.,

forslag til lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgift) og

forslag til lov om udstedelse af statspræmieobligationer.

I skrivelse af dags dato meddeler handelsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om anmeldelse af vejledende priser m. v.

Udvalget angående forslag til lov om revision af den kommunale inddeling i Århus, Odense og Ålborg byområder har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Redegørelse af økonomiministeren.

Økonomiministeren (Nyboe Andersen):

Den fg. finansminister vil i dag stille forslag om en række finanspolitiske forholdsregler, som regeringen søger gennemført til regulering af den indre efterspørgsel. Som baggrund for disse forslag og for de ændringer i pengepolitikken, som er sket på det sidste, skal jeg her sige lidt om den økonomiske situation og regeringens syn på den.

De sidste måneders udvikling i udlandet og herhjemme har medført, at vi omtrent

[Økonomiministeren.]

samtidig er blevet stillet over for problemer inden for 3 vigtige områder af vores økonomiske politik: for det første det helt aktuelle spørgsmål om at sikre den fornødne valutalikviditet, for det andet udviklingen i den indre økonomi med tiltagende risiko for overefterspørgsel, for det tredje forholdene på obligationsmarkedet.

Det er klart, at der i mange henseender er en sammenhæng mellem de 3 spørgsmål. Alligevel må man nok sige, at det er noget af et tilfælde, at de er blevet aktuelle på samme tid. Valutakrisen var utvivlsomt kommet, selv om vi havde haft en lavere økonomisk aktivitet, og selv om vi havde ført en anden obligationspolitik. På samme måde ville problemerne på obligationsmarkedet have været aktuelle, selv om vi havde ført en strammere finanspolitik. Disse problemer har været til stede, som alle ved, gennem de sidste 3-4 år og kunne ikke længere skubbes til side.

Den afgørende sammenhæng mellem de 3 problemer består da også først og fremmest deri, at de løsninger, som vi skal nå frem til, må bæres af et helhedssyn, sådan at de forskellige foranstaltninger understøtter hinanden og samlet bidrager til en afbalanceret udvikling i økonomien som helhed.

Efter de sidste ugers hændelser tror jeg, at der er en dybere forståelse end før af det centrale indhold i et sådant helhedssyn. Valutakrisen har med voldsom styrke understreget den betydning, som vores valuta-beholdning og stillingen på betalingsbalancen har for den økonomiske udvikling her i landet. Det burde stå klart for enhver, at en høj beskæftigelsesgrad og en tilfredsstillende økonomisk vækst når som helst kan blive truet, hvis der ikke er en rimelig balance i vores udenrigsøkonomi.

Jeg vil gerne understrege, at det ikke bare er et spørgsmål om at sikre en passende valutareserve. Vi kan jo ikke så lidt som de fleste andre lande sikre os mod enhver international valutakrise, der måtte opstå som følge af spekulative kapitalbevægelser. Det problem bør løses først og fremmest ved en stadig udbygning af det internationale betalingssystem. Men det, vi kan, er gennem vor indre politik at stræbe efter at nå en varig bedring af betalingsbalancen,

sådan at vi ikke går ind i fremtidige kritiske situationer, som sikkert vil være uundgåelige, med et stort underskud på den løbende balance og med en stor kortfristet gæld til udlandet, der hurtigt kan tappe reserveerne, som vi har set det i de sidste uger.

Jeg skal efter disse almindelige bemærkninger vende mig til de 3 hovedspørgsmål og først de aktuelle valutaproblemer.

Om baggrunden for den øjeblikkelige valutakrise må det vist være nok at fremhæve, at det meget store valutatab på 2 milliarder kr. siden årsskiftet i hovedsagen skyldes udefra kommende begivenheder, som Danmark ingen indflydelse har på. Dels har den kraftige stramning af det internationale penge- og kapitalmarked med et ekstraordinært højt renteniveau bevirket en omlægning fra udenlandske til indenlandske kreditter og lån, hvad der i en situation, hvor der er underskud på den løbende betalingsbalance, naturnødvendigt må føre til, at der tapes valuta. Dels har den uro, vi på ny har haft om en række vigtige vesteuropæiske landes valutakurser, ført til forskydninger i eksportørernes og importørernes betalingsmønster. Med den store udenrigshandel, vi har, og med den frie adgang til at foretage betalinger i forbindelse med varehandelen, kan ændringer i betalingsmønsteret ikke undgå at give sig udslag i valutaudviklingen.

De stærke internationale kapitalbevægelser under valutakrisen har ikke blot påvirket valutaudviklingen her i landet, men har kunnet mærkes i snart sagt alle vesteuropæiske lande. Det er derfor nærliggende at stille det spørgsmål, hvorfor krisen denne gang synes at have ramt Danmark særlig hårdt. For mig er der ingen tvivl om, at forklaringen først og fremmest må søges i den danske valutapolitik, som den har været gennem en længere årrække. Vi har i snart en lang periode haft store underskud på den løbende betalingsbalance og har derfor måttet have en stor gældsættelse — og denne gæld har i væsentlig grad været af kortfristet karakter — over for udlandet. Samtidig har vi kørt med små valutareserver, sammenlignet både med det løbende underskud på balancen og med den kortfristede gæld til udlandet, vi har fået.

Faktisk har vi gennem det meste af 1960erne levet med risikoen for, at der

[Økonomiministeren.]

kunne indtræffe begivenheder som dem, vi nu har været vidne til. Det gik godt, så længe lånemulighederne i udlandet var tålelige, og så længe der ikke var uro om de centrale valutaer, og derfor kunne man lukke øjnene for risikoen. Man har gentagne gange måttet gribe ind for at rette betalingsbalancen op, men nogen varig nedbringelse af underskuddet er der ikke opnået.

Til belysning af, hvor omfattende denne forringelse af Danmarks nettostilling over for udlandet har været, vil jeg nævne bare nogle få hovedtal. Ved udgangen af 1959 var vor samlede nettogæld til udlandet kun nogle få hundrede millioner kroner. Ved udgangen af 1967 — 8 år efter — var nettogælden steget til 7,8 milliarder kr. Deraf skyldes en lille halv milliard kroner devalueringen. Nettolåntagningen har endda været større end de 7,3 milliarder kr., som stigningen angiver. Der er netto lånt ca. 9 milliarder kr., men de 1,7 milliard kr. er omsat i større valutaer; resten, de 7,3 milliarder kr., har altså finansieret det løbende betalingsbalanceunderskud.

Vi havde ved udgangen af 1967 en valutareserve på godt 3,8 milliarder kr. Vi havde samtidig en kortfristet nettogæld til udlandet af næsten samme størrelse, mellem 3 og 3,5 milliarder kr. I 1959 derimod var det sådan, at den kortfristede nettogæld kun var en sjettedel af den valutareserve, vi dengang havde. Der er altså sket en meget væsentlig forringelse af den reelle likviditet på den måde.

Denne situation og den omstændighed, at det løbende betalingsunderskud i 1967 var nået op på et så højt niveau som 2 milliarder kr., måtte jo føre til, at hensynet til betalingsbalancen måtte have prioritet, når man efter regeringsskiftet skulle tilrettelægge den økonomiske politik. Yderligere blev problemerne omkring betalingsbalancen skærpet gennem devalueringen. Vel åbnede devalueringen muligheder for en styrkelse af industrieksporten på længere sigt, men på kort sigt betød den en yder-

ligere forøgelse af underskuddet i kraft af den væsentlige forringelse af bytteforholdet, som den førte til.

Den finanspolitiske stramning sidste år førte til en drejning af betalingsbalancens udvikling i den rigtige retning. Dæmpningen af den indre efterspørgsel muliggjorde en udnyttelse af de gunstige afsætningsvilkår for industrieksporten, som var skabt gennem opgangskonjunktoren i udlandet og gennem devalueringen, og væksten i importen blev bremsset. Alligevel blev forbedringen af den løbende betalingsbalance relativt beskedent, kun godt 300 mill. kr., men det må ses på baggrund af bytteforholdsforringelsen. Den om jeg så må sige realøkonomiske omstilling, der skete i 1968, omstillingen fra indenlandsk produktion til eksportproduktion, var i virkeligheden meget betydelig.

Ved begyndelsen af 1969 tegnede der sig en mulighed for en yderligere, men beskedent forbedring af den løbende betalingsbalance, men også i år måtte der regnes med et stort finansieringsbehov i udenrigsomsætningen. Den økonomiske årsoversigt regnede med et finansieringsbehov på 1.600-1.700 mill. kr., hvad der var omtrent det samme som året før. I erkendelse af den belastning, som et sådant underskud kunne betyde for reserverne, har regeringen både i fjor og i år bestræbt sig for at mindske risikoen ved at optage langfristede offentlige lån i udlandet. Den offentlige låntagning i udlandet androg i fjor over 900 mill. kr., og vi var for 1969 indstillet på at låne et lignende beløb, såfremt der var mulighed for det, i udlandet. Gennemførelsen af lånene er imidlertid blevet forsinket i år af udviklingen på det internationale kapitalmarked og ganske specielt det tyske, hvor man her i foråret rangerede låneansøgningerne ind i en kø. Det er derfor først i de allersidste dage, at de første af disse låneoperationer har kunnet gennemføres.

Med denne forsinkelse af låneprogrammet og på et tidspunkt af året, hvor vi af sæsonmæssige grunde har et særlig stort underskud på den løbende balance, måtte beta-

[Økonomiministerens.]

lingsstillingen over for udlandet være meget udsat, da valutauroen satte ind. Det førte til et stærkt fald i Nationalbankens likvide reserver, og dette nødvendiggjorde øjeblikkelige modforholdsregler, en forhøjelse af diskontoen fra 7 til 9 pct., indførelse af visse valutarestriktioner for at imødegå kapitaludstrømningen, og samtidig blev der taget skridt til at styrke valutalikviditeten.

Diskontoforhøjelsen og begrænsningen af adgangen til at fremskynde afdrag på gæld til udlandet og til at forudbetale import vil bidrage til, at kapitalbevægelserne mellem Danmark og udlandet normaliseres. Disse foranstaltninger er klart af midlertidig karakter. De tager udelukkende sigte på at imødegå det helt ekstraordinære pres på valutareserverne, vi har været ude for. Selv om de nu følges op af indgreb, der på lidt længere sigt vil bidrage til at skabe bedre løbende balance over for udlandet, er det dog åbenbart, at varigheden af de midlertidige indgreb i første række vil blive bestemt af den internationale valutaudvikling i de kommende uger og måneder.

De vanskeligheder, som de stramme internationale lånevilkår, den høje internationale rente, skaber for dansk økonomi, forsvinder næppe med det første. Det mest afgørende er dog, om det lykkes at stabilisere den europæiske valutasituation. Den tyske forbundsregerings kategoriske beslutning om at fastholde DM-kursen har foreløbig ført til en afspænding på det internationale valutamarked, men risikoen for ny uro er stadig til stede, og det videre forløb vil bl. a. bero på de foranstaltninger, som den tyske forbundsregering og forbundsbank træffer til at imødegå en ny spekulation på et senere tidspunkt i en opskrivning af marken. Det drejer sig både om mere kortfristede foranstaltninger til udligning af de voldsomme valutabevægelser mellem landene og om foranstaltninger, som mere langsigtet kan bidrage til at formindske det store tyske betalingsbalanceoverskud. Det er derfor af væsentlig betydning, at der sammen med gennemførelsen af foranstaltninger til imødegåelse af ekstraordinære valutatab er opnået en væsentlig styrkelse af Nationalbankens valutalikviditet. Der er skaffet kreditfaciliteter gennem det internationale valutasarbejde, der har fundet omlægning

sted af eksisterende internationale reserver, så de er blevet fuldt likvide. Der er nu sluttet aftale om optagelse af et stort statslån i Tyskland, der indgår til styrkelse af valutastillingen. I alt er Nationalbankens likvide beholdninger og uudnyttede kreditmuligheder blevet styrket med et par milliarder kr., hvad der stort set svarer til valutatabet siden årsskiftet.

Selve Nationalbankens, i modsætning til hele samfundets, valutariske likviditet tænkes derudover yderligere styrket ved en ændring af deponeringsordningen for banker, som vil bidrage til, at en betydelig del af den valuta, som i det sidste års tid er strømmet fra Nationalbanken til de private banker, bliver kanaliseret tilbage til Nationalbanken.

Disse forskellige forholdsregler har haft det sigte at klare de akutte problemer omkring valutakviditeten. Men forløbet i de sidste uger har samtidig på dramatisk vis understreget, hvor vigtigt det er, at vi målbevidst arbejder henimod en reduktion af det betydelige løbende underskud på betalingsbalancen. De ydre betingelser herfor er i mange henseender gunstige i 1969. Den økonomiske udvikling i industrilandene er præget af en kraftig højkonjunktur, og det giver gode afsætningsmuligheder for dansk eksport, især selvfølgelig industrieksporten. Den faktiske stigning i industrieksporten i de første 3 måneder af året viser da også et særdeles opmuntrende billede; det samme gælder de oplysninger, der foreligger om tilgangen af eksportordre til industrien. Disse perspektiver tilsiger, at vi må søge at undgå, at eksportindustriens udvikling bliver hæmmet af mangel på arbejdskraft eller opgang i omkostningsniveauet. Om det kan lykkes, beror i væsentlig grad på styrken af den indenlandske efterspørgsel. Dermed er jeg fremme ved det andet af de 3 hovedproblemer, som jeg nævnte til indledning.

Allerede i den økonomiske årsoversigt, der kom i de første dage af marts, fremhævedes risikoen for, at det opsving i den indre aktivitet, der satte ind i slutningen af 1968, kunne blive for stærkt. Men der knyttede sig på det tidspunkt endnu en vis usikkerhed til vurderingen af, hvor hurtigt dette opsving ville gøre sig gældende. Senere er advarslen mod udviklingen af et uønsket pres i den indre økonomi blevet yderligere

[Økonomiministeren.]

skærpet i den seneste konjunkturvurdering, som er kommet fra det økonomiske råds formandskab. Man har ganske vist på nuværende tidspunkt ikke noget fuldstændigt billede af udviklingen i den indre økonomi i den forløbne del af året, men de oplysninger, der foreligger, peger klart og entydigt i retning af, at en kraftig opgang er under udvikling, og at den er sat hurtigere ind, end man nok for nogle få måneder siden ventede.

Den indre efterspørgsel er stigende over en bred front. Det gælder især det private forbrug og boligbyggeriet, mens opgangen i de erhvervsmæssige investeringer endnu har været mere moderat. Jeg skal til illustration anføre, at de oplysninger, vi har om detailomsætningen, tyder på, at den kraftige opgang i forbruget, der satte ind i slutningen af sidste år, er blevet fortsat i de første måneder af i år. Også salget af nye biler peger i retning af en kraftig forbrugsopgang, og den må jo ses på baggrund af de stigende indkomster, den stigende beskæftigelse og den stabile prisudvikling.

Udviklingen i det påbegyndte boligbyggeri viser, at der også på det område er indtrådt en ret kraftig vækst i aktiviteten. Allerede i fjerde kvartal sidste år lå det påbegyndte boligbyggeri på et relativt højt niveau, og denne tendens har holdt sig i begyndelsen af i år. I forhold til første kvartal 1968 er påbegyndelserne i byområderne øget med 45 pct., og det opsving, der kom i gang i parcelhusbyggeriet i slutningen af 1968, synes at være fortsat.

For industriinvesteringerne tyder de oplysninger, vi har i konjunkturbarometret, på, at der er et opsving under udvikling. Endnu synes påbegyndelserne af nyt erhvervsbyggeri at være præget af betydelig stabilitet; derimod har importen af maskiner siden sidste efterår været inde i en stærk vækst.

Hele denne opdrift i den indre efterspørgsel har sammen med væksten i industrieksporten medført en hurtig stigning i produktion og beskæftigelse.

Ledigheden lå ganske vist endnu i første kvartal på et relativt højt niveau, men billedet har her været noget påvirket af ugunstige vejrforhold. I den seneste tid er

ledigheden faldet kraftigt, og den er nu væsentligt lavere end for et år siden. Hertil kommer, at der efter alt at dømme har været en betydelig forøgelse af arbejdsstyrken i byerhvervene, så at der sideløbende med faldet i antallet af ledige har været en mærkbar stigning i beskæftigelsen i byerhvervene. Det bekræftes også af de oplysninger, vi har om udviklingen i industriens beskæftigelse. Den stærke vækst i importen i årets første 3 måneder vidner også om kraftig opgangstendens i den indre økonomi.

Der er efter regeringens opfattelse ikke tvivl om, at det opsving i den indre økonomi, der altså er under udvikling, rummer en fare for, at den samlede efterspørgsel vil blive for stærk. Det indebærer en åbenlys risiko for, at udviklingen af eksporten hæmmes, at importen stiger stærkere end ønskeligt, og at der på ny bliver tale om opgang i priser og omkostninger. Selv under roligere forhold ville en udvikling af denne karakter have krævet en tilpasning af den økonomiske politik, men ikke mindst i den nuværende situation må det forekomme helt uforsvarligt at styre ind i en sådan risiko.

I den sammenhæng må jeg også fremhæve, at det alt taget i betragtning må være det rigtigste at gribe ind med forholdsvis moderate indgreb nu fremfor at skulle gennemføre en mere omfattende stramning senere, når efterspørgselspresset for alvor har gjort sig gældende. Man ville da stå over for en betydelig fare for et direkte tilbageslag i produktion og beskæftigelse. Nu skulle vi derimod have gode muligheder for, at det mere rolige forløb i den indre aktivitet vil skabe plads for en stærkere fremgang i produktion og beskæftigelse i eksportindustrien.

De forholdsregler, der vil blive iværksat med henblik på at sikre en rolig udvikling i den indre økonomi, falder i 4 grupper. For det første er der den række finanspolitiske forholdsregler, som finansministeren vil gøre nærmere rede for. Jeg skal om dem kun nævne, at de omfatter afgiftsforhøjelser svarende til ca. 1 pct. af det private forbrug, forhøjelser af en række takster, begrænsninger af statens udgiftsbevillinger og personale, som skulle medføre besparelser i indværende finansår på henvend 1 pct. af statsudgifterne, og endelig udskrivning af et nyt

[Økonomiministeren.]

præmieobligationslån. Sammenlagt er der tale om styrkelse af den statsfinansielle stilling med op imod 1 milliard kr.

For det andet har regeringen besluttet at udskyde igangsættelsen af de kommunale byggearbejder, der fortsat er underkastet regulering, til efter 15. september.

For det tredje sker der en stramning af pengepolitikken. Der er som nævnt sket en forhøjelse af diskontoen, der må ventes at påvirke pengeinstitutternes rentesatser. Obligationsrenten er steget noget, om end ikke i samme udstrækning som den korte rente. Herudover forhandler Nationalbanken med pengeinstitutterne om en skærpelse af disses deponeringsforpligtelser inden for rammen af gældende aftaler. Jeg har allerede nævnt, at der herigennem stræbes efter at reducere de private bankers valuta-beholdninger, hvad der til gengæld skulle give sig udslag i en stigning i de beløb, der bindes i obligationer. Herudover tilstræbes der en forhøjelse af den andel af indlånstigningen i pengeinstitutterne, som omfattes af deponeringsforpligtelsen. Nationalbanken vil endvidere under disse forhandlinger stille imod, at bankernes udlåns-ekspansion holdes på et niveau, der er foreneligt med en rolig økonomisk udvikling. Der lægges herunder særlig vægt på, at bankernes byggelångivning holdes på et niveau, der er foreneligt med en høj aktivitet i byggefagene, men på den anden side skulle fjerne faren for en overophedning i denne sektor.

Det er som nævnt et vigtigt formål med indgrebene at undgå, at der på ny bliver tale om en opgang i priser og omkostninger. Til støtte herfor vil regeringen som det fjerde punkt i programmet fremsætte forslag om, at der i forbindelse med udløbet af avancestoploven sker en videreførelse og skærpelse af loven om anmeldelse af vejledende priser m. v.

Jeg skal endelig nævne, at regeringen ved tilrettelæggelsen af sin politik samtidig har haft for øje, at der på de områder inden for statens finanspolitik, hvor der allerede nu lægges retningslinjer for kommende finansår, drages omsorg for, at den statsfinansielle udvikling også fremover kan blive sådan, at den kan bidrage til et roligt forløb i den samlede økonomi. Det gælder således om

den udskrivningsprocent for kildeskatten, der skal fastlægges nu, og om de rammer, der fastlægges for statens udgifter og personaleforbrug fremover. Under denne gennemgang af udgifterne er der sket en reduktion af bevillingsrammerne i sammenligning med de beløb, der var indeholdt i de budgetoverslag, der blev forelagt i november.

Jeg vil som det sidste afsnit gerne supplere de bemærkninger, jeg har gjort om pengepolitikken, med nogle uddybende betragtninger om problemerne omkring vort obligationsmarked. Det er jo et emne, der har været debatteret flere gange her i tinget i vinterens løb, men det er nok alligevel hensigtsmæssigt også ved denne lejlighed at give et samlet rids af hele denne problemstilling.

Udgangspunktet er jo, at vi havde en obligationsrationering, der indførtes i sommeren 1965 og væsentligt uændret varede frem til sommeren 1968. Hovedsigtet med denne rationering var pengepolitisk: man skulle sikre Nationalbanken en bedre mulighed for at styre udviklingen i pengeforholdene og dermed holde en lavere rente, end det ellers havde været muligt. Det var derimod ikke tanken, at obligationsrationeringen i og for sig skulle resultere i en lavere aktivitet på de områder, der finansieres over obligationsmarkedet, herunder først og fremmest boligbyggeriet.

Følgen af denne dobbelte målsætning blev da også, at de nævnte investeringer stort set blev gennemført i det hidtidige omfang, men måtte finansieres ad andre veje, især gennem kortere lån. Resultatet blev, at obligationsudstedelsen hvert år i den periode, rationeringen varede, blev mellem 1 og 2 milliarder kr. lavere end den obligationsudstedelse, der skulle til for at skaffe en normal finansiering af de investeringer, som blev gennemført, og som man politisk ønskede at gennemføre. Denne forskel viste sig i form af stadig længere køer i realkrediten. Man skubbede altså et stedse voksende bjerg af ikke-effektuerede lånetilsagn foran sig.

Denne politik var klart nok ikke holdbar i det lange løb, og da regeringen trådte til i fjor, var man nær ved det punkt, hvor denne politik ville fremtvinge en nedgang i boligbyggeriet, fordi andre finansieringskilder

[Økonomiministeren]

var ved at tørre ind. I denne situation valgte regering og Nationalbank at foretage en afvikling af rationeringen for nyinvesteringer. Baggrunden var, at der gennem finanspolitikken var tilvejebragt en så meget bedre balance i den indre økonomi, at en lettelse af pengepolitikken var gennemførlig og også ønskelig, fordi man derigennem kunne opnå, at den vækst i produktionen, der åbnedes mulighed for, fortrinsvis blev anvendt til forøgelse af investeringerne. En afvikling af rationeringen var også ønskelig, fordi den ligesom alle andre restriktioner havde mange u hensigtsmæssige bivirkninger. Jeg kan bare minde om den geografisk fastlåste fordeling af kvoterne.

Ophævelsen af rationeringen havde 2 virkninger. For det første at der fremover varigt måtte regnes med et større udbud af obligationer svarende til det normale udbud, der fulgte fra boligbyggeri og andre investeringer. For det andet at der i en overgangsperiode måtte komme et ekstraordinært stort udbud, efterhånden som køen i realkreditten blev nedbragt til sædvanlig størrelse. Nationalbanken var indstillet på at støtte obligationsmarkedet i den periode, hvor afviklingen af kjerne fandt sted, og den virkning, som de ekstraordinære støttekøb kunne få for banklikviditeten, blev i nogen grad neutraliseret ved det særlige deponeringsarrangement, der blev truffet med pengeinstitutterne i november måned.

Endnu før denne tilpasning var løbet til ende, tog imidlertid udviklingen både her i landet og i udlandet en retning, som kunne gøre det betænkeligt at fortsætte med de store støttekøb uden ledsagende foranstaltninger. I den indre økonomi forstærkedes tegnene på, at et kraftigt økonomisk opsving var under udvikling, og i den situation kunne en videreførelse af den hidtidige pengepolitik være u hensigtsmæssig, medmindre den blev understøttet af en mere restriktiv finanspolitik.

Nok så væsentligt var det imidlertid, at udviklingen på det internationale penge- og kapitalmarked gjorde det stadig vanskeligere at fastholde det danske renteniveau. Derved skabtes forventninger om en rentestigning, som fremkaldte et ekstraordinært obligationsudbud, til dels af spekulativ karakter.

At genindføre obligationsrationeringen med alle dens ulemper ville i denne situation ikke blot have været u hensigtsmæssigt, men også uklogt. Det ville være u hensigtsmæssigt, både fordi man nu faktisk havde overstået de fleste af afviklingsproblemerne, og fordi det nu engang ikke er praktisk, at rationeringer kommer og går med de virkninger på befolkningens dispositioner, som det har. Det er en erfaring, som man har indhøstet ved alle andre restriktioner og rationeringer, og som også gælder her. Men en genindførelse af rationeringen ville også have været uklog, fordi den ikke ville bidrage til at løse de aktuelle problemer. Rente stigningen var kommet alligevel, for det er urealistisk at forestille sig, at det danske renteniveau under nutidens forhold i længden kan være ude af trit med udlandets.

Hertil kommer, at en varigt bedre balance på obligationsmarkedet kun kunne opnås gennem rationering, hvis man virkelig var indstillet på, at investeringsaktiviteten på de områder, der finansieres over kapitalmarkedet, blev reduceret gennem rationering, så udbuddet af obligationer kom til at svare bedre til det, der kunne absorberes uden store støttekøb. Man kan i virkeligheden drage en parallel mellem vores betalingsbalancepolitik og vores obligationsmarkedspolitik i årene efter 1965; i begge tilfælde valgte man at arbejde med dag-til-dag-løsninger bygget på korte kreditter, som før eller senere måtte skabe problemer. Hverken på betalingsbalancens område eller i obligationspolitikken er det forsvarligt at fortsætte ad den vej.

På den anden side er det klart, at man ikke med virkning fra dag til dag kan sætte ind over for disse problemer. Regeringen og Nationalbanken har derfor besluttet en række forholdsregler, der kan lette stillingen, medens mere langsigtede løsninger udarbejdes. Den vigtigste af disse forholdsregler er en fuldstændig afvikling af forhåndslånsordningen. Der vil herefter ikke blive bevilget nye forhåndslån, og de allerede meddelte tilsagn vil blive afviklet så langsomt som muligt. Denne afvikling vil strække sig over 2-3 år, og i den periode vil den udøve en dæmpende virkning på udbuddet af obligationer. For at modvirke, at denne proces skaber urimelige problemer for bankerne og derved eventuelt får uønskede

[Økonomiministeren.]

virksomheder, der har fundet udtryk i prisstigningerne og i underskuddet på betalingsbalancen. Presset på kapitalmarkedet har kunnet mildnes gennem import af kapital, og det er tydeligt, at vi også i de kommende år må regne med et behov for kapitalimport. Men den seneste udvikling har klart vist, hvor farligt det er at fortsætte med de store underskud på betalingsbalancen.

Herudover er det inden for rammerne af aftalerne mellem Nationalbanken og realkreditens institutter fastlagt, at kommunernes optagelse af realkreditlån i en række kommunale ejendomme — bortset fra boligbyggeri o. lign. — føres tilbage under rationeringen.

Således som renteniveauet i udlandet og forventningerne om det danske renteniveau har udviklet sig, ville det have været urealistisk at antage, at obligationsrenten kunne have været upåvirket af den seneste store diskontoforhøjelse, selv om det først og fremmest var en stigning i den korte rente, der var det påtrængende.

Med den dæmpning af obligationsudbudet, som efterhånden vil blive følgen af de nævnte indgreb og afviklingen af kørerne, skulle der imidlertid efter det nu stedfundne kursfald på obligationer være godt håb om, at markedet kan falde til ro og komme til at hvile i sig selv. Den omstændighed, at bankernes deponeringsforpligtelse i medfør af aftalerne med Nationalbanken for fremtiden overvejende må ventes opfyldt gennem obligationskøb, vil også bidrage hertil.

Disse forholdsregler vil som sagt lette presset på obligationsmarkedet i en vis periode og derigennem give mulighed for at overveje mere langvarige løsninger. Regeringen har besluttet at nedsætte et udvalg, der hurtigt og med henblik på lovgivning i næste samling kan fremkomme med forslag, der på længere sigt kan bidrage til en bedre balance på obligationsmarkedet. Regeringen har herunder især haft for øje, at de nuværende regler om lånegrænser og lånenes løbetid næppe kan antages at være hensigtsmæssige i et samfund, der er præget af en vedvarende høj efterspørgsel, prisstigningstendenser, stærke forskydninger i erhvervsstrukturen og et stort behov for øget opsparring.

Der er meget, der taler for, at de problemer, der har været på obligationsmarkedet i de senere år, ikke først og fremmest skyldes kapitalmarkedets organisation, men først og fremmest den grundlæggende uligevægt, der har præget økonomien som helhed, og som

især har fundet udtryk i prisstigningerne og i underskuddet på betalingsbalancen. Presset på kapitalmarkedet har kunnet mildnes gennem import af kapital, og det er tydeligt, at vi også i de kommende år må regne med et behov for kapitalimport. Men den seneste udvikling har klart vist, hvor farligt det er at fortsætte med de store underskud på betalingsbalancen.

Skal vi frigøre os fra afhængigheden af forholdene på de udenlandske kapitalmarkeder, er det nødvendigt, at der sker en nøje prioritering af de forskellige opgaver i samfundet. En tilpasning af reglerne om realkreditten er en af de veje, der kan betrædes. Kommunalreform og ændring af byrdefordelingen er anden, rationalisering af det offentlige virksomhed er tredje. Men først og sidst er det af afgørende betydning, at finanspolitikken tilrettelægges på en sådan måde, at finansieringen af de offentlige udgifter, der må afholdes efter en nøje prøvelse, sker på en måde, der er samfundsøkonomisk forsvarlig. Dette har været regeringens ledetråd, og det er også baggrunden for de forslag, som den fg. finansminister nu vil fremsætte.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Fremsættelse af lovforslag.

Den fg. finansminister (Ninn-Hansen):
Hermed skal jeg tillade mig for det høje ting mundtligt at fremsætte:

*Forslag til lov om tillægsafgift af benzín,
forslag til lov om forhøjelse af vægtafgiften af motorkøretøjer m. v.,
forslag til lov om ændring af lov om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v.,
forslag til lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift. (Merværdiafgift) og
forslag til lov om udstedelse af statspræmieobligationer.*

Jeg skal straks gøre opmærksom på, at de foreslåede ændringer til merværdiafgiften alene er et par ændringer af teknisk karakter, der er nødvendiggjort af de foreslåede ændringer af registreringsafgiften af motorkøretøjer.

I tilslutning til fremsættelsen af disse lovforslag skal jeg give en mere almen orientering om de forskellige finanspolitiske for-